

Зулпуева Кызай Абильлаевна «**Башталгыч класстын окуучуларынын компьютердик сабаттулуктарын калыптандыруунун технологиясы**» аттуу темадагы, 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу учун коюлган диссертациясына расмий оппонент, педагогика илимдеринин кандидаты М.У.Касымалиевдин

ПИКИРИ

1. Изилдөөнүн адистикке дал келиши. Зулпуева Кызай Абильлаевнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика) адистиги боюнча «**Башталгыч класстын окуучуларынын компьютердик сабаттулуктарын калыптандыруунун технологиясы**» деген темада жазылган кандидаттык диссертациясында башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттулуктарын калыптандыруунун технологиясын түзүүнүн теориялык жактан негиздөө боюнча илимий теориялык маалыматтар топтолуп Кыргыз Республикасынын окуутуу системасында бул багыттагы денгээли аныкталып, мындай багыттагы окутуунун эффективдүүлүгү эксперименталдык жумуштар менен аныкталып практика жүзүндө ишке киргизүү багытында илимий иштер жүргүзүлгөн. Кыргыз Республикасынын башталгыч класстарында ИКТ компетенциясын калыптандыруу азыркы мамлекет койгон талаптардын мектептеги окутуу системасында эң маанилүүсү. Тандалып алынган багыт 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика) адистигине туура келет.

2. Изилдөөнүн актуалдуулугу. 2014-жылы кабыл алынган негизги орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартында окуучунун түйүндүү компетенттүүлүгүн, анын ичинде маалыматтык компетенттүүлүктүү калыптандыруу милдети коюлган. 2019-жыл Кыргыз Республикасынын

Президенти тарабынан «Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санараптештируү жылы» деп жарыялангандын өзү эле орто мектептеги окутуу системасында санараптик технологияны колдонуунун талаптарын коюп олтурат.

Ушуга байланыштуу изилдөөчү тарабынан Кыргызстандын башталгыч класстарынын окуучуларынын компьютердик сабаттуулугун камсыз кылуу багытында илимий изилдөөлөр, методикалык иштөлмелер жокко эсэ экендиги аныкталып карама-каршылыктар негизделип жазылган. Мындай карама-каршылыктарга изилдөөчү төмөндөгү жыйынтыктоолорун берген: 1) маалыматтык-коммуникациялык каражаттарды колдонууга карата коомдун талаптары менен билим берүүдөгү компьютердик технологияларды колдонуу талаптарынын денгээлдери туура келбекендиги; 2) Кыргызстандын билим берүү системасында компьютердик сабаттуулукту камсыз кылуу программыны иштелип чыгып, бирок аларды иш жүзүндө кандай аткаруунун шарттарынын иштелип чыкпагандыгы; 3) Жогорудагы айтылгандардын мазмуну мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын камсыз кылуу зарылчыгынын багытында илимий методикалык камсыздоолордун иштелип чыкпагандыгы изилдөөгө коюлган теманын *актуалдуулугунун негиздүү экенин далилдеп турат*.

Изилдөөнүн максаты: башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруунун технологиясын түзүү, теориялык жактан негиздөө, анын эффективдүүлүгүн экспериментте текшерүүжана практикага киргизүү деген аткарыла турган жумуштардын тизмеги негизделип, изилдөө ишинин темасына ылайык туура коюлган.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Изилдөөнүн проблемасы боюнча адабияттарды, нормативдик документтерди талдоонун негизинде «компьютердик сабаттуулук» түшүнүгүнүн ролун, аны калыптандыруунун зарылдыгын жана илимий өбөлгөлөрүн негиздөө.

Дээрлик бардык педагогикалык изилдөөлөргө тиешелүү салттуу 1-чи милдет – чечиле турган көйгөйдүн учурдагы абалына талдоо жүргүзүлүп, керектүү илимий жыйынтыктар алынган.

2. Башталгыч мектепте калыптандырылуучу компьютердик сабаттуулуктун структурасын жана мазмунун аныктоо.

2-чи милдет изилдөөнүн максатына шайкеш келет, анткени изилдөөчүлүк компетенциялардын курамынын түзүмдөрүнүн элементтери тандалып алынган.

3. Башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруунун технологиясын жана аны ишке ашыруунун жолдорун иштеп чыгуу.

3-чу милдет дагы максатка ылайык коюлуп, иштелип чыга турган моделдин жана жүзөгө ашырууга сунушталган методиканы кандай шарттарда аткарылышы такталган.

4. Иштелип чыккан технологиянын эффективдүүлүгүн эксперименталдык текшерүүдөн өткөрүү, жыйынтыгын талдоо.

4-чу милдет дагы эле жалпы педагогикалык изилдөөлөргө салттуу милдет болуп эсептелет, анткени изденүүчү иштеп чыккан модель менен методиканын эффективдүүлүгүн математикалык статистикалык ыкмалардын жардамы менен далилденген.

Бул милдеттердин чечилиши диссертацияда ырааттуу удаалаштыкта көрсөтүлгөн. Диссертациялык иш киришүүдөн, 3 главадан, изилдөөнүн негизги тыянактарынан, изилдөөдө колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациялык иштин структурасы илимий изилдөөнүн логикасына туура келип, коюлган максат жана иликтөөгө коюлган милдеттер аны толук аныктайт.

Диссертациялык изилдөөнүн биринчи бөлүмү «**Башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын камсыз кылуунун теориялык маселелери**» деп аталып, изилдөөнүн биринчи милдетин чечүүгө арналган. Бул милдетти чечүүдө «компьютердик

сабаттуулук» түшүнүгүнүн маңызы, анын башталгыч билим берүүдөгү орду иликтөөгө алынып, башталгыч класстын оқуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруунун зарылдыгы жана илимий өбөлгөлөрү аныктаалган.

Эгемендүүлүккө ээ болгон жылдардан бери Кыргызстандын билим берүү системасында маалыматтык технологияларды колдонуу багыттында максаттуу иш чаралар көрүлүп келет. XX кылымдын 90-жылдары бул багытта бир катар проекттер, программалар, стратегиялар кабыл алынып, иш пландар түзүлгөн. Бирок каражаттын тартыштыгынан булар толугу менен ишке ашкан эмес. 2010-жылдардан баштап бул маселе улам күн тартибине коюла баштаган. Акыркы жылдары, жогоруда белгиленгендей, Кыргыз Республикасында бир нече расмий документтер кабыл алынып, бул маселени чечүү боюнча активдүү иш аракеттер башталды.

Адабияттарда “компьютердик сабаттуулук” түшүнүгүнө дагы бир нече аныктаамалар берилген:

- окуу, жазуу жана саноо сабаттуулугу сыйктуу эле компьютердик сабаттуулук дагы маанилүү түшүнүк;
- компьютер менен иштөөгө керек болуучу минималдуу билимдер жана билгичтиker;
- ЭЭМ аркылуу эсептерди чыгаруу, аракеттерди пландай билүү, информатиканын негизги идеяларын түшүнүү, маалыматтык технологиянын коомдун жашоосундагы ролу тууралуу элестей алуу;
- компьютер менен иштөө көндүмдөрүнүн системасы;
- персоналдык компьютер аркылуу окуу жана жазуу, саноо жана чийүү, маалыматты издеө жана иштөө билгичтиги.

Башталгыч мектепте компьютердик сабаттуулукту калыптандыруу зарылдыгынын келип чыгышына эмнелер себеп болгонун иликтөө илимий кызыгууну туудурат. Бул проблема боюнча изилдөөлөрдү талдоонун жана практикалык тажрыйбаларды жалпылоонун натыйжасында, башталгыч

мектепте компьютердик сабаттуулукту калыптандыруунун зарылдыгы төмөнкү жагдайлардан келип чыккандыгы аныкталган.

Диссертациялык иштин экинчи бөлүмү «**Башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын камсыз кылуунун технологиясын иштеп чыгуунун жана аны ишке ашыруунун негиздери**» деп аталып, изилдөөнүн экинчи жасана үчүнчү милдеттерин чечүүгө арналган.

Кыргыз Республикасынын мектептеринде окуучуларга компьютердик сабаттуулукту калыптандыруу милдети «Информатика» предметине жүктөлгөн. Демек, компьютердик сабаттуулук информатика предметин окутуу процессинде калыптанат жана ал бир бүтүн система катары каралат. Компьютердик сабаттуулуктун мазмуну төмөнкүдөй компоненттерди камтыйт: компьютер менен иштөөнүн практикалык көндүмдөрү; программалоонун негиздери; компьютердин түзүлүштөрү жана негизги элементтери; компьютерлерди өндүрүштө жана адам ишмердүүлүгүнүн башка чейрөлөрүндө колдонуу, маалыматтык коммуникациялык технологиилар менен иштей билүү. Башталгыч мектепте калыптануучу компьютердик сабаттуулуктун мазмуну негизги мектепте үйрөтүүгө багытталган компьютердик сабаттуулуктун мазмунунан келип чыгышы зарыл экендиги тастыкталган.

Компьютердик сабаттуулукка жетишүүнүн деңгээлин аныктоого карата ар кандай формадагы тапшырмалар колдонулат. Окуучунун окуу жетишкендиктерин баалоо учун компьютердик презентация, портфолио жана тесттер колдонулушу, чыгармачыл жөндөмдөрүн текшерүү учун проекттик, кырдаалдуу тапшырмалар берилиши зарыл. Диссертацияда башталгыч классын окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруу боюнча айрым окумуштуулардын сунуштары талдоого алынды жана бул маселе боюнча сунуштар берилди.

Диссертациялык иштин «**Педагогикалык экспериментти уюштуруу жана аны жыйынтыктоо**» деп аталган үчүнчү бөлүмдө башталгыч классын окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруу

боюнча иштелип чыккан технологиянын эффективдүүлүгүн аныттоо үчүн уюштурулган педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары берилген. Бул глава изилдөөбүздүн төртүнчү милдетин чечүүгө арналган.

Башталгыч класстын окуучуларынын компьютердик сабаттуулугун калыптандырууга арналган илимий эмгектердин эксперименталдык иликтөөлөрүнө талдоо жүргүзүү бизге экспериментти уюштуруу үчүн тиешелүү шарттарды түзүп алууга мүмкүндүк берилген. Диссертацияда ар бир класс боюнча окуучулардын компьютердик сабаттуулуктарынын критерийлери штелип чыккан. Жалпы орто билимдин мамлекеттик стандартынын талабына ылайык компьютердик сабаттуулуктун репродуктивдүү, продуктивдүү жана креативдүү деңгээлдери аныкталып, тиешелүү көрсөткүчтөр менен чечмеленген. Иштин жүрүшүндө коюлган милдеттерди чечүү үчүн практический жана теориялык жоболорду биргеликте кароо менен изилдөө 2014-2018-жылдагы үч этапта жүгүзүлгөндүгү баяндалган.

3. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу.

Компьютердик сабаттуулуктун маңызы жана ролу, аны башталгыч класстын окуучуларына калыптандыруунун зарылдыгы жана илимий өбөлгөлөрү аныкталды. Компьютердик сабаттуулуктун структурасы жана мазмуну илимий принциптердин негизинде аныкталды. Башталгыч мектепте компьютердик сабаттуулукка үйрөтүүнүн технологиясы, аны ишке ашыруунун жолдору иштелип чыкты. Компьютердик сабаттуулуктун калыптаныш деңгээли жана көрсөткүчтөрү иштелип чыкты.

4. Изилдөөнүн практический маанилүүлүгү.

Изилдөөнүн жыйынтыгында алынган теориялык жоболор, методикалык сунуштар башталгыч класстын, информатика мугалимдеринин иш практикасында, жогорку окуу жайларында мугалимдерди даярдоо процессинде жана мугалимдердин кесиптик чеберчиликтерин жогорулатуу курстарында колдонулса, мектепте компьютердик сабаттуулуктун калыптанышына оң таасирин тийгизет.

5. Издөөнүүнүн жеке салымы. Башталгыч мектептин окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын камсыз кылуунун мазмуну жана структурасы аныкталган. Мында компьютер менен иштөөнүн практикалык көндүмдөрү иштелип чыккан жана компьютердин түзүлүштөрүнүн аткарған кызматтарын билүү менен практикада колдонуу тажрыйбаларына ээ болуу этаптары ачык айын көрсөтүлгөн. Башталгыч класстын окуучуларынын компьютердик сабаттуулуктарын калыптандыруу маселеси башталгыч класстарда өтүлүүчү “Технология” предметин окутууда ишке ашыруу пландаштырылган. Технология боюнча предметтик стандарттагы 5-модуль ушул компьютердик сабаттуулукту калыптандырууга багытталган, ошондуктан компьютердик сабаттуулуктун мазмуну компьютердин негизги түзүлүштөрү, алгоритм жана программалоо тууралу түшүнүктөрдү, элементардык графикалык жана жөнөкөй тексттик редакторлордо иштөө билгичтиkerди, интернетте иштөө менен маалыматтарды алуу көндүмдөрүн камтышы аныкталып, бул билимдер, билгичтиker жана көндүмдөр башталгыч мектептин 2-4 класстарында зарыл керек экендиги аныкталган.

Издөөнүн оң натыйжалары менен бирге эле, диссертациялык иште төмөндөгү мүчүлүштүктөрдү байкоого болот:

1. Диссертациялык жумушта айрым бир статистикалык жана пунктуациялык каталар кездешет.
2. 1-4 класстардагы компьютердик сабаттуулукту жоюунун методикалык негиздери берилген, бирок ушул методиканы кийинки класстардагы окутууда мезгил-мезгили менен компьютердик сабаттуулуктарын текшерип турду практикалык билимдерин жогорулатууда оң жыйынтыктарга алыш келүүсүнө өбөлгөлөрдү түзөт эле.
3. Компьютердик сабаттуулук түшүнүгү менен информациялык коммуникациялык технологиялар компетенциясы түшүнүгү Кыргыз Республикасында иштелип чыккан окуу стандарттары боюнча ырааттуу түрдө 5-класстан жогорку окуутуу деңгээлдеринде уюштурулган. Илимий

иште ушул жагдайларга толугураак жооп берсе эки түшүнүктин ортосундагы байланыш өзүнөн-өзү чечмеленип калат беле деген ой туулат.

Бирок бул белгиленген мүчүлүштүктөр диссертациялык иштин илимий баалуулугуна жана практикалык маанилүүлүгүнө таасирин тийгизбейт.

Зулпуева Кызай Абигиллаевна «**Башталғыч класстын окуучуларынын компьютердик сабактуулуктарын калыптандыруунун технологиясы**» аттуу темада жазылган диссертациялык изилдөөсү КРнын ЖАК тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарга толук жооп берет, ал эми автор 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга татыктуу.

Расмий оппонент,

Педагогика илимдеринин

кандидаты

М.У.Касымалиев

